

SAMARBEJDE

Etik og Socialt Ansvar

ETISKE DILEMMAER



Velkommen til School To Go og dagens undervisning!

Dette er et forløb i faget "Kommunikation" om "Etik og Socialt Ansvar" i tre episoder, med de tre temaer "Etiske dilemmaer", "Bæredygtighed og socialt ansvar" samt "Samfundsmæssige konsekvenser". Der vil både være lytte-tekster og øvelser i episoderne.

Introduktion

Forestil dig en verden, hvor alle arbejdede sammen, delte opgaver, og respekterede hinandens meninger og idéer - et sted, hvor hvert medlem følte sig værdsat og vigtigt. Lyder det som et drømmescenarie? Det behøver ikke kun at være en drøm. I vores hverdag, og især i samarbejdsprojekter, spiller etik og socialt ansvar en central

rolle i, hvordan vi former vores relationer og det arbejde, vi skaber sammen. At forstå og praktisere etik betyder simpelthen at handle retfærdigt, ærligt, og med respekt overfor alle omkring os. Når vi taler om socialt ansvar i et samarbejde, refererer vi til den bevidsthed og hensyn, vi viser over for vores kammerater og det bredere samfund, vi er en del af. Dette kunne betyde at arbejde sammen om projekter, der understøtter et godt formål, eller at tage beslutninger, der ikke kun gavner os selv, men også dem omkring os og vores samfund som helhed.

Læring om etik og socialt ansvar nu, mens du er ung, gør dig ikke blot til en fremragende samarbejdspartner i skoleprojekter; det udstyrer dig også med færdigheder og viden, der er afgørende i din fremtidige karriere og personlige liv. Du bliver mere bevidst om de konsekvenser, dine handlinger har, og lærer, at din rolle i en gruppe kan have en positiv og meningsfuld indflydelse. Og husk, at store forandringer i verden ofte starter med små, etiske valg og handlinger, som vi træffer hver dag!

Mål for undervisningen:

- Jeg skal kunne identificere forskellige typer af etiske dilemmaer.
- Jeg skal kunne forklare forskellige perspektiver i et etisk dilemma.
- Jeg skal kunne analysere årsager og konsekvenser ved forskellige etiske valg.
- Jeg skal kunne undersøge forskellige løsningsmuligheder i et etisk dilemma.

Hvad er et etisk dilemma?

Et etisk dilemma opstår, når du står overfor en situation, hvor du skal tage en beslutning, men alle mulighederne synes at strække eller bryde de gængse regler for, hvad der er rigtigt eller forkert. Med andre ord, det er et valg mellem to eller flere muligheder, hvor ingen af dem er fuldkomment acceptable eller uacceptable ud fra et moralsk synspunkt.

Forestil dig dette i en skolekontekst: Du er i en gruppe med nogle klassekammerater, og I arbejder på et projekt. Én i gruppen, lad os kalde hende Lisa, har haft det svært på det seneste og har ikke bidraget meget til projektet. Alle andre har arbejdet hårdt, og nu er deadline tæt på. Lisa beder jer om ikke at fortælle læreren, at hun ikke har bidraget meget, og foreslår, at alle i gruppen siger, at arbejdet blev delt ligeligt, så hun kan få en god karakter ligesom alle andre.

Dette er et etisk dilemma. På den ene side, vil du måske gerne hjælpe Lisa, fordi hun er din ven, og du ved, at hun har haft det svært. På den anden side, er det ikke retfærdigt over for resten af gruppen, som har arbejdet hårdt, og det er heller ikke ærligt at fortælle læreren, at Lisa har bidraget lige så meget som alle andre, hvis det ikke er sandt.

Så hvad gør du? Beskytter du din ven og strækker sandheden? Eller vælger du at være ærlig overfor din lærer og din samvittighed, selvom det kan medføre konsekvenser for Lisa?

Det er sådan nogle situationer, som et etisk dilemma kan se ud, og som du kan se, er det ofte slet ikke nemt at beslutte, hvad der er "det rigtige" at gøre. Der er ofte gode argumenter for begge sider af sagen, og løsningen er ikke altid klar. Det er derfor, det er så vigtigt at lære om og diskutere etik og moral, så du kan blive bedre til at navigere gennem disse komplekse situationer, både nu og i fremtiden.

Hvad er Kohlberg's Stages of Moral Development, når det handler om etiske dilemmaer?

Lad os dykke ned i Kohlberg's teori om moralsk udvikling - en ret interessant teori, der prøver at forklare, hvordan vi som mennesker udvikler vores evne til at tage moralske eller etiske beslutninger gennem forskellige faser af vores liv.

Kohlberg's Stages of Moral Development opdeler vores moralske udvikling i tre hovedniveauer, som hver især indeholder to faser:

Niveau 1: Præ-konventionelt Niveau

Fase 1: Lydighed og Straf

- På dette tidlige stadium tænker børn mest på, hvad de selv får ud af situationen. De følger regler for at undgå straf.

Fase 2: Instrumentel Orientering

- Her handler folk (ofte børn) på en måde, der kan give dem fordele. De gør gode gerninger for at få belønninger.

Niveau 2: Konventionelt Niveau

Fase 3: God Dreng/Pige Orientering

- På dette niveau er der fokus på at være "god" i andres øjne, f.eks. ved at være loyal og have venskaber. Man handler på måder, der får andre til at synes godt om en.

Fase 4: Lov og Orden Orientering

- Her følger man regler og love, fordi man tror, at det skaber et ordentligt og organiseret samfund.

Niveau 3: Post-konventionelt Niveau

Fase 5: Social Kontrakt Orientering

- I denne fase anerkender man, at mens regler og love er vigtige, kan der være situationer, hvor de kan og bør udfordres, hvis de er uretfærdige.

Fase 6: Universel Etiske Principper

- I denne sidste fase er man styret af indre, etiske principper, som man selv har valgt, og som man ser som universelle, selvom det kan betyde at bryde loven.

I skolearbejde og etiske dilemmaer kan du bruge Kohlberg's teori til at reflektere over, hvilket niveau og hvilken fase af moralsk udvikling, du selv eller andre måske befinder jer på. Det kan hjælpe dig med at forstå, hvorfor folk omkring dig måske træffer forskellige beslutninger i etiske dilemmaer - fordi de tænker og vurderer situationen ud fra forskellige moralske standpunkter.

Hvordan kan Kohlberg's Stages of Moral Development bruges i forskellige situationer?

Lad os tage en snak om, hvordan Kohlberg's faser af moralsk udvikling kan bruges i praksis, måske endda i situationer, som du kan støde på i hverdagen.

Situation 1: Skoleprojektet

Forestil dig, at du er i en gruppe på skolen, og I arbejder på et projekt. En i gruppen laver ikke rigtig noget og beder jer om at fortælle læreren, at de har bidraget ligeså meget som alle andre, selvom det ikke er sandt.

Her kan Kohlberg's faser hjælpe dig med at forstå, hvordan forskellige venner i din gruppe måske tænker:

- Fase 1 & 2: En ven, der siger "Okay, det er fint, bare vi ikke bliver fanget," tænker måske i den første fase, hvor de vil undgå straf eller i den anden fase, hvor de gør en tjeneste og forventer en igen en anden dag.
- Fase 3 & 4: En anden ven, der insisterer på at fortælle sandheden for at være "en god elev" eller for at følge skolens regler, tænker måske i fase 3 eller 4.

Situation 2: Fundet en Tegnebog

Antag, at du finder en tegnebog fuld af penge på skolegården. Hvad vil du gøre?

- Fase 1 & 2: Hvis dit fokus er på "Hvad vil der ske med mig?", og du holder pengene for at undgå problemer eller fordi du kan købe noget fedt, kan dit perspektiv være i de første faser.
- Fase 5 & 6: Hvis du tænker over, hvilken handling der er bedst for alle, eller hvad der er den "rigtige" ting at gøre baseret på dine egne principper om ærlighed, er du måske i fase 5 eller 6.

Situation 3: En Ven bliver Drillet

Hvis du ser en ven eller klassekammerat blive drillet eller mobbet, hvad gør du så?

- Fase 3 & 4: Du tænker måske på, hvordan det vil se ud i andres øjne, hvis du træder ind og stopper mobningen, eller måske du tænker på skolens regler om mobning og ønsker at følge dem.
- Fase 6: Hvis du beslutter at stå op for din ven, fordi det er i tråd med dine dybt holdte overbevisninger om venlighed og retfærdighed, kan dette være fase 6.

Kohlberg's faser kan hjælpe dig med at forstå, hvordan du og de omkring dig tænker og træffer beslutninger baseret på forskellige moralske eller etiske "regler" eller overvejelser. Nogle gange kan det også hjælpe dig med at se situationer fra flere synsvinkler og forstå, hvorfor andre måske tænker og handler, som de gør.

Hvorfor er Kohlberg's Stages of Moral Development, vigtigt at vide om?

Kohlberg's Stages of Moral Development er super interessante og vigtige at kende til, især for dig som en 13-årig, og her er hvorfor:

1. Forståelse af Dig Selv:

- Selv-insigt: At kende til Kohlberg's faser hjælper dig med bedre at forstå dine egne tanker og handlinger. Hvorfor vælger du at gøre, som du gør, når du står i et moralsk dilemma? Er det fordi du ikke vil i problemer, eller fordi du har en dybtfølt overbevisning om, hvad der er rigtigt og forkert?

2. Forståelse af Andre:

- Empati: Når dine venner eller klassekammerater træffer valg, kan det være spændende og lærerigt at forstå, hvilken fase de muligvis opererer ud fra. Det kan hjælpe dig med at forstå dem bedre og måske endda hjælpe dem igennem svære situationer, fordi du forstår, hvor de "kommer fra".

3. Konfliktløsning:

- Smartere Beslutninger: Når du står i en situation, hvor der er konflikt eller et moralsk dilemma, kan du bruge de forskellige faser til at tænke over, hvilken løsning der er bedst, og hvorfor. Dette kan hjælpe dig med at træffe mere gennemtænkte og fornuftige beslutninger.

4. Gruppepres:

- Stå Fast: Nogle gange kan venner presse dig til at gøre ting, du ikke vil. At kende til Kohlberg's faser kan hjælpe dig med at forstå, hvorfor det er så vigtigt at stå fast på dine egne moralske overbevisninger og ikke altid følge gruppen, hvis de gør noget, du føler er forkert.

5. Udvikling af Din Moral:

- Vokse som Person: At forstå, hvordan moral udvikler sig, kan hjælpe dig med at reflektere over, hvor du er nu, og hvor du gerne vil være. Måske vil du arbejde på at tænke mere over samfundet som helhed og ikke kun dig selv, når du træffer beslutninger?

6. Bedre Samarbejde:

- Effektive Team: Hvis du arbejder på et projekt i skolen og et moralsk dilemma opstår, vil forståelse af forskellige moralske stadier hjælpe dig med at navigere gennem disse udfordringer smartere og mere effektivt.

7. Kritisk Tænkning:

- Dybere Overvejelser: At forstå din egen og andres moral kan skubbe dig til at tænke mere kritisk og reflekteret over forskellige situationer, udvikle dine synspunkter og blive mere åben over for andre perspektiver.

Så, Kohlberg's teori er ikke kun noget teoretisk stof, men værktøjer, der kan hjælpe dig i dit daglige liv, i dine relationer og i din personlige udvikling!

Hvad er andre måder at løse etiske dilemmaer på?

Det er et super godt spørgsmål, fordi etiske dilemmaer kommer op i mange forskellige situationer gennem hele vores liv, og at have nogle gode værktøjer til at håndtere dem er virkelig vigtigt.

Grundlæggende om Etiske Dilemmaer:

Et etisk dilemma er en situation, hvor du står overfor et valg, og begge (eller alle) muligheder har nogle positive og negative konsekvenser. Valget er ofte mellem to værdier, som du holder af, men som konflikter i den givne situation.

Nogle Veje at Gå:

Værdi-baserede Beslutninger:

- Nogle gange hjælper det at have klart for dig, hvilke værdier der er de vigtigste for dig. Er ærlighed vigtigere end venlighed i en given situation? Eller omvendt?

Deontologisk Etik (Regel-baseret):

- Dette handler om at følge fastsatte regler eller principper, selv når det er svært. For eksempel: "Det er altid forkert at lyve."

Utilitarisme (Nytte-etik):

- Her handler det om at vælge den handling, der fører til den største samlede lykke eller det mindste samlede lidelse. Hvad vil gøre mest godt (eller mindst skade) for flest mennesker?

Virtuetik:

- Dette handler om at udvikle gode karakteregenskaber og handle på en måde, der reflekterer disse. Tænk over, hvilken type person du gerne vil være, og lad det guide dine valg.

Følelsesmæssig Intelligens:

- At være i stand til at genkende, forstå og håndtere dine egne og andres følelser. At være empatisk og se tingene fra andre menneskers perspektiv kan hjælpe dig med at træffe mere etiske beslutninger.

Eksempel:

Forestil dig, at en ven har delt en hemmelighed med dig, men denne hemmelighed kan potentielt skade dem eller andre. Hvad gør du?

- Værdibaseret: Hvad vægter højst for dig? Loyalty overfor din ven eller beskyttelsen af dem/andre?
- Deontologisk: Hvad siger "reglerne" om at holde på hemmeligheder?
- Utilitarisme: Hvordan kan du handle for at maksimere velvære og minimere skade for alle involverede?
- Virtuetik: Hvordan ville en ærlig, modig, eller loyal person handle?
- Følelsesmæssig Intelligens: Hvordan ville din beslutning påvirke alle involverede parter?

Og husk, mens disse værktøjer kan være en guide, er dine egne følelser og tanker også vigtige. At reflektere over, hvad der føles rigtigt for dig i forskellige situationer, er en stor del af at udvikle din egen moralske kompas. Der er sjældent et enkelt "rigtigt" svar i etiske dilemmaer, og forskellige mennesker kan træffe forskellige valg i de samme situationer.

Lad os høre en case.

Lad os sige, at Jonas, en 15-årig skoleelev, opdager, at hans ven, Mikkel, har fundet en måde at snyde på de kommende prøver ved at få fat i svarene på forhånd. Mikkel deler dette med Jonas i fortrolighed, men også med en vis stolthed over sin snedige plan. Jonas bliver ubehagelig til mode; på den ene side er Mikkel hans ven, og han ønsker ikke at forråde hans tillid, men på den anden side ved han, at det er forkert at snyde.

Etisk Dilemma:

Jonas står nu med et etisk dilemma: Skal han rapportere Mikkel for at beskytte klassekammeraternes retfærdige chance og skolens integritet, eller skal han bevare hemmeligheden for at beskytte venskabet?

Anvendelse af Moralsk og Etisk Overvejelse:

- Værdibaseret: Jonas kunne tænke over, hvilke værdier der er vigtigst for ham - er det loyalitet over for sin ven, eller er det retfærdighed og ærlighed i skolesituationen?
- Deontologisk: Hvilke regler eller principper føler Jonas, at han skal følge? Er det reglerne om ærlighed og integritet i skolen, eller er det "vennekoden"?
- Utilitarisme: Jonas kan overveje, hvilke handlinger der ville medføre den største lykke eller det mindste ubehag for det største antal mennesker.
- Følelsesmæssig Intelligens: Hvordan ville hans valg påvirke Mikkel, klassen, lærerne, og ham selv?

Mulig Løsning:

Jonas beslutter, at selvom han ikke vil være en "sladrehank", er det også vigtigt for ham, at alle i klassen har en fair chance og ikke kommer til at klare sig dårligere, fordi de ikke snyder. Han går til sin lærer og forklarer situationen uden at nævne Mikkel's navn, for at læreren kan holde et vågent øje med kommende tests, uden at Mikkel nødvendigvis får konsekvenser eller bliver "afsløret". På denne måde forsøger Jonas at beskytte sin ven, men også at beskytte integriteten af prøverne i skolen.

Vigtigt Note:

Det er altid godt at opfordre elever som Jonas til at tale med en voksen - det kan være en forælder, lærer eller skolepsykolog - om sådanne dilemmaer, for at få vejledning og støtte. At bære på en sådan viden alene kan være en stor byrde for en ung person, og det er altid okay at søge hjælp og støtte.

Dette eksempel demonstrerer, hvordan en elev kunne navigere i et etisk dilemma uden nødvendigvis at skade relationerne til sine venner, men samtidig opretholde en vis moralsk og etisk standard.

Hvad er metoder for at undgå at sladre, eller er det bedst at sladre, hvis det er ulovlige ting der sker?

Beslutningen om at "sladre" eller rapportere en handling kan være kompleks og afhænger meget af situationen. Der er situationer, hvor det at informere en voksen eller en autoritet ikke nødvendigvis skal ses som "sladder", men som en nødvendig handling for at beskytte nogen eller forhindre uretfærdighed. Særligt hvis der er ulovlige aktiviteter eller nogen er i fare, er det absolut vigtigt at informere en betroet voksen eller autoritet.

Hvis vi tager udgangspunkt i situationer, der ikke er livstruende eller ulovlige, og fokuserer på mindre konflikter eller uenigheder blandt elever, er her nogle metoder, der kan anvendes for at forsøge at håndtere situationen uden nødvendigvis at "sladre":

1. Direkte Konfrontation:

- Tale med personen: Hvis det er sikkert, kan eleven tale direkte med personen, der forårsager dilemmaet, og udtrykke, hvordan deres handlinger gør dem utilpas eller skaber et problem.

2. Gruppeintervention:

- Peer Pressure: Gruppen kan samlet udtrykke deres bekymringer og forventninger til personen, der forårsager problemet, og forsøge at overtale dem til at ændre deres adfærd uden voksenindblanding.

3. Søg Råd uden at "Sladre":

- Anonym rådgivning: Eleven kan søge råd fra en lærer eller en anden voksen uden nødvendigvis at give detaljer om den specifikke situation eller nævne navne, for at få ideer til, hvordan de kan håndtere situationen.

4. Brug af konfliktløsningsværktøjer:

- Mediation: Søg hjælp fra en medstuderende, der kan fungere som mægler og forsøge at løse konflikten uden direkte voksenindblanding.
- Konfliktløsning: Brug teknikker lært i skolen eller fra andre steder til at forsøge at løse konflikten gennem dialog og forhandling.

5. Anonym Rapportering:

- Anonyme tips: Hvis skolen har et system til anonym rapportering, kan dette bruges til at informere skolepersonalet om problemet, uden at eleven selv kommer i fokus.

6. Distraction eller Omdirigering:

- Skift fokus: Forsøg at ændre dynamikken eller fokus i gruppen for at undgå problematiske situationer uden direkte konfrontation.

Selvom disse metoder kan være hjælpsomme i visse situationer, er det afgørende at understrege, at hvis den problematiske adfærd er ulovlig, farlig, eller på anden måde alvorligt skadelig, er det absolut nødvendigt at involvere en voksen, lærer, eller en anden ansvarlig person hurtigst muligt. I disse tilfælde er det ikke "sladder" - det er at handle ansvarligt og beskytte sig selv og andre.

Hvorfor vil folk ikke sladre, og hvad er fordele og ulemper ved at sladre?

Sladre - eller at dele information om andres adfærd - kan indebære forskellige kontekster og intentioner. At forstå, hvorfor nogen vælger ikke at sladre og vægtningen af fordele og ulemper ved at gøre det, kan være en nuanceret opgave. Her er en simpel forklaring, der måske kan hjælpe en 15-årig med at forstå dette:

Hvorfor folk ikke vil "sladre":

- Frygt for Gengældelse: Der kan være bekymring for, at personen, de "sladrer" om, vil finde ud af det og forsøge at hævne sig.
- Social Isolation: De kan bekymre sig om, hvordan deres jævnaldrende vil se dem - om de vil blive mærket som en "stikker" og socialt isoleret.
- Tvivl: Nogle gange kan folk være i tvivl om, hvorvidt det, de har observeret, virkelig kræver intervention eller er "sladder-værdigt".
- Empati: De ønsker måske ikke at se andre komme i problemer og kan føle sympati eller empati over for personen, selvom de har gjort noget forkert.
- Loyalitet: Der kan være en følelse af loyalitet over for venner eller bekendte, som gør det svært at rapportere deres handlinger.

Fordele ved at "sladre":

- Sikkerhed: Hvis nogen er i fare eller udfører farlige handlinger, kan det at informere en voksen forhindre skade og skabe et sikrere miljø.
- Rettighed: At opretholde et miljø, hvor folk handler korrekt og retfærdigt, kan kræve, at uhensigtsmæssig adfærd bliver rapporteret.
- Beskyttelse: At rapportere om nogen, der udfører skadelige handlinger, kan beskytte dem og andre fra fremtidige negative konsekvenser.
- Forebyggelse: Nogle gange kan det at informere en autoritet om et potentiel problem forhindre det i at eskalere yderligere.

Ulemper ved at "sladre":

- Mistillid: Andre kan begynde at mistro personen, da de er bange for, at deres egne fejl eller hemmeligheder også vil blive delt.
- Social Udelukkelse: Som nævnt kan andre elever ekskludere dem socialt, da de ikke ønsker at være venner med en "stikker".
- Følelse af Skyld: De kan føle sig skyldige i at få en anden person i problemer, selvom det var retfærdiggjort.
- Konflikter: Det kan føre til konflikter og skabe yderligere problemer mellem den person, der "sladrede", og den person, det drejer sig om.

At dele bekymringer eller rapportere om problematiske situationer bør idealiseres som at søge hjælp eller at tage hånd om et problem mere end som "sladder", især i alvorlige eller skadelige situationer. Det er vigtigt at understrege, at der er situationer, hvor det absolut er nødvendigt at tale ud og beskytte sig selv og andre, og at dette ikke skal ses som "sladder", men som ansvarlig opførsel.

Nu er det tid til at lave et par opgaver og tænke over hvad vi lige har lært.

Arbejdsopgaver

Scenarie-skabelse:

- Skriv en kort historie, der indeholder et etisk dilemma. Udveksl med en klassekammerat og diskuter de etiske udfordringer.

Dilemma-Løsning:

- Præsenteres for et etisk dilemma. Diskuter og skriv, hvilke løsninger du/i kan komme op med, og forklar, hvorfor disse løsninger er valgt.

Rollespil:

- I grupper laver eleverne et lille skuespil, hvor de agerer i et scenario med et etisk dilemma og viser forskellige måder at håndtere det på.

Case-Studie:

- Arbejd med autentiske eller konstruerede cases og analyser dem med henblik på at forstå det etiske dilemma og foreslå løsninger.

Debat:

- Del klassen i to og hav en debat, hvor hver side repræsenterer forskellige synspunkter i et etisk dilemma.

Når du har besvaret disse spørgsmål, er episoden slut.

Her starter ideerne til lærerne.

Ideer til læreren

Filmanalyse:

- Vis film eller klip, der præsenterer etiske dilemmaer og analyser dem i klassen eller i grupper.

Etikdag:

- Arranger en dag, hvor eleverne roterer mellem forskellige workshops med forskellige etiske dilemmaer og aktiviteter.

Refleksionsdagbog:

- Bed eleverne om at føre en dagbog over etiske dilemmaer, de selv står overfor, og hvordan de løser dem.

Paneldebat:

- Arranger en paneldebat med lærere eller ældre elever, hvor de deler deres perspektiver på etiske dilemmaer.

Klassens Etiske Kodex:

- Arbejd sammen med eleverne om at skabe et sæt af etiske retningslinjer for klassen, som alle kan enes om.